

Důvodová zpráva k nařízení Ústředního kontrolního a zkušebního ústavu zemědělského o mimořádných rostlinolékařských opatřeních k ochraně proti zavlékání a rozšiřování bakterie *Xylella fastidiosa* č.j. UKZUZ 069983/2014, ze dne 19. 9. 2014

Bakterie *Xylella fastidiosa* (dále také jen „bakterie“) je škodlivý organismus podle § 7 odst. 1 písm. a) zákona č. 326/2004 Sb., o rostlinolékařské péči a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a § 3 odst. 1. písm. a) vyhlášky č. 215/2008 Sb., o opatřeních proti zavlékání a rozšiřování škodlivých organismů rostlin a rostlinných produktů, ve znění pozdějších předpisů, jehož výskyt na území EU nebyl znám a jehož zavlékání na toto území a rozšiřování na tomto území je zakázáno.

V říjnu 2013 informovala Itálie ostatní členské státy EU a Evropskou komisi o výskytu bakterie na jejím území, a to ve dvou oddělených oblastech provincie Lecce v regionu Apulie. Následně byla ve stejné provincii zaznamenána další dvě oddělená ohniska. Výskyt bakterie byl potvrzen u několika druhů rostlin, u nichž se napadení bakterií projevovalo usycháním listů a příznaky rychlého chřadnutí. Jde o první případy, kdy byl potvrzen výskyt bakterie na území EU.

Spektrum hostitelských rostlin bakterie je velmi široké a patří do něj mnoho v Evropě běžně pěstovaných i divoce rostoucích rostlin. Hospodářský, environmentální a sociální dopad rozšíření bakterie v EU by byl nepříjemně velký. Proto Evropská komise vydala prováděcí rozhodnutí Komise 2014/87/EU ze dne 13. února 2014, o opatřeních proti rozšiřování *Xylella fastidiosa* (Well et Raju) na území Unie, které mimo jiné zakazovalo přemísťování rostlin určených k pěstování z území provincie Lecce regionu Apulie v Itálii s výjimkou osiva a určitých rostlin splňujících alternativní karanténní opatření. V návaznosti na prováděcí rozhodnutí Komise bylo nezbytné přijmout odpovídající mimořádná rostlinolékařská opatření k ochraně proti rozšíření bakterie *Xylella fastidiosa* na území ČR, a proto bylo vydáno nařízení Ústředního kontrolního a zkušebního ústavu zemědělského (dále jen „ÚKZÚZ“) o mimořádných rostlinolékařských opatřeních k ochraně proti rozšíření bakterie *Xylella fastidiosa*, pod č.j. UKZUZ 029079/2014.

Výsledky dalšího průzkumu v Itálii a dostupné vědecké a odborné informace potvrdily, že hostitelskými rostlinami bakterie v Evropě jsou rostliny rodů katarantus (*Catharanthus* spp.), oleandr (*Nerium* spp.), olivovník (*Olea* spp.), slivoň (*Prunus* spp.) a barvínek (*Vinca* spp.) a pravděpodobně také rostliny rodů sléz (*Malva* spp.), šrucha (*Portulaca* spp.), dub (*Quercus* spp.) a čirok (*Sorghum* spp.) Z tohoto důvodu bylo prováděcí rozhodnutí Komise 2014/87/EU nahrazeno novým rozhodnutím Komise č. 2014/497/EU, ve kterém byly stanoveny požadavky

pro dovoz rostlin těchto rodů původem z třetích zemí, v nichž je znám výskyt bakterie, požadavky pro přemísťování rostlin těchto rodů z vymezených území v EU, v nichž se bakterie vyskytuje, a požadavky na vymezení území s výskytem bakterie v EU a fytosanitární opatření v těchto územích. Bylo tedy nezbytné přijmout nová mimořádná rostlinolékařská opatření k ochraně proti zavlékání a rozšiřování bakterie i v rámci ČR, a to formou nového nařízení ÚKZÚZ č.j. UKZUZ 069983/2014.

Informace o bakterii, příznaky napadení hostitelských rostlin a možnosti jejího šíření

Bakterie napadá mnoho druhů rostlin z různých čeledí a je rozšířena v různých poddruzích a na různých hostitelských rostlinách zejména v Severní a Jižní Americe. Množí se pouze v xylému napadených rostlin, a to v kořenech, stoncích a listech. Vodivé cesty jsou postupně ucpávány shluky bakterií a produkty rostlin, vytvářenými v reakci na napadení. Významným faktorem pro přežití bakterie z jednoho vegetačního období do druhého jsou mírné zimní teploty, při nichž bakterie přežije v rostlinách v dormantním stavu. Zimní mrazy naopak mohou eliminovat bakterii přímo v napadených rostlinách.

Napadení bakterií vyvolává na různých druzích rostlin různé příznaky, existují i rozdíly v náchylnosti různých odrůd některých plodin a v intenzitě příznaků v rámci jednoho druhu, na některých hostitelích se příznaky napadení bakterií nemusí vůbec projevit. Častým příznakem primární infekce je spála listů napadených rostlin.

U révy (*Vitis* spp.) působí bakteriální hnědnutí a odumírání révy. K prvním příznakům patří náhlé usychání části zelených listů, které se zbarvují dohněda, zatímco přilehlá pletiva zežloutnou nebo zčervenají. Prosychání se s rozvojem choroby šíří, pletiva listů usychají a postupně opadávají, zůstávají pouze řapíky. Napadené stonky se vyvíjejí nepravidelně, jsou na nich patrné skvrny zhnědlých a zelených pletiv. V dalších letech mají napadené rostliny opožděný vývoj a vytvářejí zakrslé chlorotické výhony. Chronicky nemocné rostliny mohou mít menší deformované listy s mezižilkovou chlorózou a výhony se zkrácenými internodiemi. Silně náchylné rostliny zřídka přežívají více než 2-3 roky.

U broskvoně obecné (*Prunus persica*) vyvolává bakterie zakrtnění mladých výhonů, které jsou oproti výhonům zdravých rostlin zelenější a vzhledem ke zkráceným internodiím i hustěji olistěné. Boční větve rostou vodorovně nebo jsou svěšené, takže rostliny mají jednotný kompaktní a zaoblený vzhled. Listy a květy se rozvíjejí u napadených rostlin dříve než u zdravých stromů a listy později opadávají. Napadené stromy mají výrazně nižší výnos a drobnější plody, po 3-5 letech od napadení se stávají hospodářsky bezcennými.

K poškození listů při napadení bakterií dochází např. u javoru červeného (*Acer rubrum*), morušovníku červeného (*Morus rubra*), platanu západního (*Platanus occidentalis*), mandloně obecné (*Prunus amygdalus*), jilmu amerického (*Ulmus americana*), dubu (*Quercus* spp.). Při napadení barvínku menšího (*Vinca minor*) dochází k zakrslosti rostlin. Napadené rostliny katarantu mají menší listy, zkrácená internodia a dochází u nich k rychlému odumírání. Na citrusech (*Citrus* spp.) působí bakterie onemocnění nazývané citrus variegated chlorosis, k jehož příznakům patří mezižilková chloróza na listech a nápadné shluky plodů, neboť nedochází k jinak obvyklému opadu nadbytečných plodů.

U olivovníku se se onemocnění projevuje rychlým chřadnutím. U oleandru dochází ke spále listů. U vojtěšky (*Medicago sativa*) vyvolává patogen zakrslost vojtěšky. Rezervoárem bakterie mohou být i další hostitelé z kulturních, divoce rostoucích i plevelných druhů rostlin, přičemž na řadě z nich patogen nevyvolává žádné příznaky.

Na kratší vzdálenosti je bakterie přenášena prostřednictvím svého hmyzu, přičemž potenciálními přenašeči mohou být prakticky všechny druhy svého hmyzu, sající v xylému. K významným přenašečům patří např. křísí z čeledi křískovití (Cicadellidae) a pěnodějkovití

(Cercopidae). Hlavní cestou průniku bakterie na nová území je přemísťování napadených hostitelských rostlin určených k pěstování (s výjimkou semen). Na dlouhé vzdálenosti se patogen může šířit při mezinárodním obchodu také prostřednictvím přenašečů, vyskytujících se v zásilkách.

Obrázky příznaků výskytu bakterie *X. fastidiosa* lze nalézt např. na internetových stránkách Evropské a středozevní organizace ochrany rostlin:

<http://photos.eppo.org/index.php/album/84-xylella-fastidiosa-xylefa->

http://www.eppo.int/QUARANTINE/special_topics/Xylella_fastidiosa/Xylella_fastidiosa.htm

Ing. Daniel Jurečka

ředitel ÚKZÚZ